

ZLATO NA OBLOZE

EMIL PÁLEŠ

ANGELOLOGIE DĚJIN

SYNCHRONICITA A PERIODICITA V DĚJINÁCH

Dlouho očekávaný třetí svazek knihy od Emila Páleše navazuje na první a druhý svazek druhého, přepracovaného vydání Angelologie z let 2004 a 2012. Jde o výjimečné a zcela původní dílo, za nímž stojí desetiletí výzkumu. Autor je bývalým vědeckým pracovníkem Slovenské akademie věd a jeho práce je mezioborovou syntézou mimořádné hloubky i šíře od prastarých náboženství až po nejnovější výsledky neurovědy. Na rozdíl od populárně-esoterické literatury o andělech v této knize nejde jen o nějakou osobní vizi nebo víru. Zkoumá světové dějiny z hlediska archetypální psychologie s pomocí přísných nástrojů matematické statistiky a nachází v nich pravidelné zákonitosti. Stará nauka o duších času se ukazuje jako nejlepší filosofie dějin. Sedm archandělů podle staré víry cyklicky inspirovalo svět a data jejich vlád odpovídají skutečným vlnám tvořivosti v kulturních dějinách.

Nové porozumění prastarým náboženstvím dovolilo autorovi předvídat i celou řadu nových poznatků, jež se mezitím potvrdily a staly součástí hlavního proudu vědy. Například protirakovinný účinek srdečních hormonů; předatování Stonehenge o 500 let do minulosti; vznik ptačího křídla v souvislosti s láskou a citovými vazbami; nebo existence 500letých cyklů v kosmickém počasí. Ocenění této práce Karlovou univerzitou vyvolalo jisté zmatení mezi skeptiky, protože ukazuje, která náboženská tradice skrývá nečekaně hlubokou a cennou zkušenost. I když sám autor netvrdí, že by v pozadí této duchovní zkušenosti nutně stálo něco nadpřirozeného.

Celý třetí svazek je věnován pravzoru Slunce – archandělu Michaelovi a slunečním bohům různých národů. Čtenář nahlédne, jak ta samá síla, která se kdysi našim praotcům zjevovala jako bytost Slunce, nadále působí v sobě vlastním rytmem až do současnosti. Přináší vlny idealismu ve filosofii, demokratizace v politice, paprskovitou estetiku v umění. Projevuje se v symbolice a ideálech králů, světců či hrdinů. Návrat Michaela kolem roku 1900 stojí za kvantově-relativistickým zlomem ve fyzice, nástupem abstrakce ve výtvarnictví i za přechodem ke zlatému standardu ve finančnictví. Archanděl Slunce je duchem současnosti (1879–2234) a ztělesňuje hodnoty, jež by se staly klíčem

k řešení všech soudobých krizí, kdybychom se k nim dokázali povznést.

Jako ukázkou zde přebíráme kapitolu o významu zlata v dějinách malířství. Knihu nelze dostat v knihkupectvích, nýbrž pouze přímo na webové stránce autora – www.sophia.sk.

ZLATO V DĚJINÁCH MALÍŘSTVÍ

Na pozadí gotických maleb ze 13. a 14. století se blyští zářivé zlato. Zlato v pozadí tyto výjevy dematerializuje a dělá nadčasovými. Zobrazené události nejsou důležité jen jako historický okamžik, ale odehrávají se na horizontu věčnosti. Postavy ponořené ve zlatě už prošly spásnou přeměnou. Jsou obklopené nadpřirozeným Božím světlem, jinovětskou nádherou nebeského království, kde nikdy není noc. Neodehrávají se na hmotné zemi, ale v duchovním světě. Je to zřejmé z celkové koncepce založené na hieratické perspektivě a proporcích, které nejsou realistické. Mohou-li být například významné postavy dvakrát větší než ostatní, neznázorňuje to jejich tělesnou velikost, nýbrž velikost ve světě idejí.

ZLATÁ ZNAMENÁ DUCHOVNÍ A MODRÁ POZEMSKOU OBLOHU

Malíři z přechodného období mezi gotikou a renesancí někdy znázornili i obě oblohy současně na jednom obraze. Nad realistickou krajinou se klene fyzické modré nebe. Ale ještě výš nad mraky je zlatým světlem naplněný prostor duchovních nebes, kde trůní božská Trojice, světci a andělé.

S renesancí od 15. století v malbě převládlo modré pozadí. Až k této malbám patří realistické proporce a perspektiva. A země, které jako první malovaly modrou oblohu (Itálie, Nizozemí), se staly prvními průkopníky přírodních věd. Renesančnímu člověku se otevřely oči pro vnější, smyslový svět. Ocítl se na trojrozměrné zemi, obklopený fyzickou přírodou, a nad hlavou mu zářil už jen smysly vnímatelný azur oblohy.

Zlaté pozadí bylo dlouho typické jen pro byzantské mozaiky. Do otonské malby ho jako první zavedl Liuthar kolem roku 1000. Až s vrcholnou gotikou ve 13. a 14. století se na Západě systematicky jako styl. Proč si zlaté pozadí tak oblíbili právě tehdy? Kdo chce, ať si to vysvětluje tím, že po dobytí Konstantinopole křižáky v roce 1204 se na

Západ dostalo velké množství byzantských uměleckých předmětů a řemeslníci je začali napodobovat. Ve skutečnosti však jakákoli událost vzniká až spojením dvou prvků: vnitřního a vnějšího. Vnější okolnost je vždy jen možností, která se až ve spojení s vnitřní příčinou aktualizuje a stává skutečností. Migrační teorie nikdy plně nevysvětlí, proč nějaký kulturní prvek vůbec migruje, proč ho někdy nadšeně napodobují a jindy s odporem odmítají.

Zlatý jas na malbách smysluplně zapadá do rayonantní gotiky s její paprskovitostí a světelnou dekorací, která se v letech 1240-1350 uplatňovala v architektuře. **Gotičtí malíři na svých obrazech zachytili, jak se obloha v čase vrcholné scholastiky třpytila duchovním zlatem.** Z náručí archanděla Slunce se řinul zlatý déšť – světlo poznání. V klášterech a na univerzitách právě vrcholily disputace teologů a mystiků.

Zlatá barva se původně objevila jako nimbus, světlo moudrosti kolem hlav světců a králů. Světelné halo obklopovalo hlavy slunečních bohů, hrdinů a sva-

tých jako svatozář. Toto zlaté světlo moudrosti později prozářilo celé pozadí a kolem roku 1300 se šířilo Evropou. Na zlaté obloze pozdně gotických maleb je takřkajíc rozprostřená Akvinského filosofie či mystické vnitřní světlo palamitů. Je to neviditelné, metafyzické světlo idejí, které v tom čase ještě lidé nahlíželi přímo myslí jako reálné. Když jsme toto světlo myšlenek přestali vnímat, přestali jsme ho i zobrazovat.

Zlatá a modrá obloha naznačují střídání soustav pravdy. Nejstarší raně křesťanskou mozaiku se zlatým pozadím máme v Galeriově rotundě. Ve 4. a 5. století vítězné křesťanství vytěsňovalo světácké pohany a modrá obloha ustoupila zlaté. Naopak na konci středověku se do malby vrátila modrá a platónský realismus ve filosofii ustoupil nominalismu, ideální soustava pravdy ustoupila smyslové. (Sorokin)

S renesancí mizí zlatá obloha i svatozáře. Zůstanou jen na ikonách. Následujících pět století se maluje to, co je vidět fyzickými očima. Až když se vrátil Michael, vrátilo se i zlaté

pozadí. Nabisté nazvali své obrazy ikonami (1890), John Everett Millais opět zviditelněl zlatý nimbus (1895) a různí malíři se vrátili ke zlatému pozadí. Nejslavnějším z nich byl Gustav Klimt během své „zlaté fáze“ v letech 1898-1910. Vrcholným dílem této fáze je portrét Adély Bloch-Bauer, který se v roce 2006 prodal za 135 milionů dolarů jako do té doby nejdražší obraz světa. Slavný Klimtův Polibek ve zlatě přenáší okamžik pozemského štěstí do nadčasové věčnosti. **Zlaté pozadí maleb kolem roků 1300 a 1900 ohlašovalo přítomnost archanděla Michaela.**

Na sklonku 19. století byla v Británii natolik oblíbená žlutá barva, že dala jméno celé dekádě – „yellow nineties“. Žluté byly módní obaly románů i čalounění nábytku. Tón udával avantgardní časopis *The Yellow Book* (angl. žlutá kniha). „*Žlutá se stala barvou dne, symbolem ducha času*“ (Jackson). Michaelského času plného inovací, i když to byla trochu zlomená, dekadentní žlutá.

Rudolf Steiner se nikde výslovně nezmiňuje o rytmu 72letých duchů času. Z jasnovidného pozorování však popsal různé zásahy archandělů do světových dějin, které do rytmu malých duchů času zapadají. O Michaelovi například říká, že nadále působil i po skončení velkého michaelského období v posledních stoletích před Kristem. Podobně o Rafaelovi, že se jeho vliv prodloužil až do 13. století. Zmiňuje se i o zásahu archanděla Michaela do dějin kolem roku 1250. Steiner V našem schématu to odpovídá malému slunečnímu duchu času od roku 1269.

Už v michaelském období kolem 1200 př. Kr. převládlo žluté a zlaté pozadí v egyptském umění. „*Žluté okrové pozadí... je charakteristickým znakem ramessovského období*“ (Garbini). Běžné bylo za 19. a 20. dynastie (1295-1069). Sarkofágy i celé hrobky, stěny a stropy jsou zlatožluté. Ještě za 18. dynastie to bylo zřídka od 21. dynastie znovu převládly jiné barvy. Zlato na pozadí ramessovských maleb připomíná vrcholnou gotiku. Tehdejší malíři sáhli kromě okru i po jedovatém auripigmentu. Dlouho totiž nebylo známo lepší barvivo, které by poskytlo takový zlatavý jas jako sirník arsenu. Jak to vysvětlit? Tento styl se smysluplně včleňuje do michaelského rytmu. I ve starém Egyptě bylo zlato symbolem Slunce a věčnosti. Především bůh Slunce, další bohové a zemřelí, kteří získali věčnost, mají zlatou pokožku. Dohady egyptologů, že jde o snahu napodobit papyrus (k čemu a proč jen tehdy?) jsou svévolné a postrádají smysluplný kontext. Kontext této změny stylu dává soudobé texty, které svědčí o produkční podobnosti vrcholné gotice. Později se žlutooranžový jas v pozadí vrací na černofigurových vázách ze 6. století př. Kr. opět spolu s Michaelem a zrodem filosofie.

Zlaté pozadí nakonec znají i japonští umělci pod jménem *kindži*. Objevilo se

zhruba souběžně s gotickou Evropou ve 13. století, ačkoli nejnámější takové malby máme až z konce 16. a 17. století. Hlavně malíři ze školy Kanó se proslavili díly vykládanými lístkovým zlatem. Avšak náměty brali z přírody a světského života. Není to michaelské období a zlato zde ani nemá duchovní, nýbrž pozemský význam. Mocní zeměpáni ohromovali hosty skvostnou výzdobou svých hradů. I francouzský král tehdy dělal totéž ve Versailles, které se blyští zlatem. Nezapomínejme, že každý symbol je potřebné vykládat až v kontextu dalších symbolů, jež se objevují spolu s ním a upřesňují jeho význam. Také při výkladu snů si jednotlivosti propůjčují význam vzájemně, jedna druhé, a nedají se interpretovat izolovaně. Zlato je vhodný symbol pro ducha, ale v hmotném rámci se posouvá do významu světské slávy a nádhery.

Prameny: Sorokin P. A.: Social and cultural dynamics. Bedminster, New York, 1962.
Jackson H.: The eighteen nineties. A review of art and ideas at the close of the nineteenth century. Grant Richards, London, 1922.
Steiner R.: Okkulte Geschichte. Esoterische Betrachtungen karmische Zusammenhänge von Persönlichkeiten und Ereignissen in der Weltgeschichte. Rudolf Steiner Verlag, Dornach, 1992.
Garbini G.: Starověké kultury Blízkého východu. Pallas, Bratislava, 1971.

Emil Pálaš

Pracoval ve Slovenské akademii věd a založil neziskovou organizaci Sophia. Věnuje se sofiologii, což je úsilí o syntézu různých pramenů poznání (zjevení, rozumu a smyslové zkušenosti). Přemostňuje vědu, umění a náboženskou tradici, hledá zlatá zrnka pravdy ve staré moudrosti. Více o jeho práci najdete na www.sophia.sk

